METODIKALÍQ PREZENTACIYA

«BLIC-SORAW» METODÍ

Maqseti, sabaqta qollanılıwı hám ótkeriliw basqıshları

Qaraqalpaq tilin oqıtıwda metodtıń ámeliy qollanılıwı

FONETIKA • LEKSIKOLOGIYA • BAHALAW

«Blic-soraw» metodı haqqında ulıwma túsinik

«Blic-soraw» (inglis tilinen alınǵan bolıp “blits” – “tez, jıldam” degen mánini bildiredi) — studentlerdiń belgili bir tema boyınsha bilimlerin tez anıqlawǵa, tiykarǵı túsiniklerdi eske túsiriwge hám pikirin qısqa, anıq, túsinikli bayan etiwge baǵdarlanǵan oqıtıw metodı.

Aldın ala tayarlaw

Sorawlar sabaq maqsetine sáykes dúziledi.

Izbe-izlik

Sorawlar birinen keyin biri beriledi.

Qısqa juwap

Juwap mazmunlı hám túsinikli bolıwı kerek.

Waqıt

Juwap beriw ushın waqıt belgilenedi.

Hár túrli forma

Jeke, juplıq, toparlıq yamasa jámáátlik túrde ótkeriledi.

«Blic» ataması tezlik hám qısqa waqıt ishinde juwap beriw ideyasın bildiredi.

Metodtıń tiykarǵı maqseti

Studentlerdiń bilimlerin tez hám sistemalı tekseriw, tiykarǵı túsiniklerdi ajıratıw, logikalıq pikirlew hám qısqa juwap beriw kónlikpelerin rawajlandırıw.

Bilimdi tekseriw

Ózlestiriw dárejesin anıqlaw

Eske túsiriw

Tiykarǵı túsiniklerdi bekkemlew

Tez pikirlew

Sorawǵa waqıtında juwap tabıw

Anıq sóylew

Pikirin qısqa bayan etiw

Ámeliy qollanıw

Qaǵıydanı mısal menen kórsetiw

Kútiletuǵın baǵdar: bilim → pikirlew → anıq juwap → ámeliy qollanıw

Metodtıń wazıypaları

01

Studentlerdiń bilim dárejesin anıqlaw.

02

Tiykarǵı qaǵıydalar hám atamalardı eske túsiriw.

03

Pikirlew tezligin arttırıw.

04

Pikirin qısqa hám izbe-iz bayan etiwge úyretiw.

05

Pán terminlerin durıs qollanıw.

06

Óz betinshe pikirlewdi rawajlandırıw.

07

Óz-ózin bahalaw kónlikpesin qáliplestiriw.

QOLLANILIWI

Sabaqta qollanılıw jaǵdayları

Sabaqtı baslawda

Studentlerdi temaǵa baǵdarlaw, dıqqatın jıynaw.

Aldınǵı bilimlerdi tekseriw

Ótilgen tema boyınsha neler esinde qalǵanın anıqlaw.

Jańa temaǵa tayarlıq

Jańa túsiniklerdi qabıl etiwge tayarlaw.

Bekkemlewde

Úyrenilgen qaǵıydalardı qayta eske túsiriw.

Baqlawda

Bilimniń ózlestiriliw dárejesin tekseriw.

Sabaq aqırında

Juwmaqlaw hám keri baylanıs alıw.

QOLLANILIWI

Metodtı qollanıw formaları

Jeke jumıs

Hárbir student sorawǵa ózi juwap beredi.

Juplıq jumıs

Studentler pikir almasıp, juwaptı birgelikte tayarlaydı.

Toparlıq jumıs

Topar aǵzaları talqılap, bir ulıwma juwap usınadı.

Jámáátlik jumıs

Oqıtıwshı pútkil toparǵa soraw beredi.

Soraw beriw quralı: awızsha • jazba • kartochka • slayd • sanlı platforma

Ótkeriw basqıshları: 1–3

1. Maqsetti belgilew

Oqıtıwshı metodtıń sabaq maqsetine sáykes wazıypasın anıqlaydı.

2. Sorawlardı tayarlaw

Temaǵa sáykes qısqa, anıq sorawlar dúziledi. Teoriyalıq bilim hám ámeliy qollanıw qamtıladı.

3. Jumıstı shólkemlestiriw

Jeke, juplıq yamasa toparlıq forma tańlanadı; qaǵıyda hám waqıt túsindiriledi.

Maqset → sorawlar → shólkemlestiriw

Ótkeriw basqıshları: 4–5

4. Sorawlardı beriw

Oqıtıwshı sorawlardı izbe-iz usınadı. Studentler dıqqat penen tıńlaydı yamasa oqıydı.

5. Qısqa hám anıq juwap

Studentler belgilengen waqıt ishinde awızsha yamasa jazba juwap beredi. Toparda juwaplar bir-birin tolıqtırıwı múmkin.

SORAW → **OYLANÍW** → **JUWAP**

Ótkeriw basqıshları: 6–7

6. Juwaplardı tekseriw hám talqılaw

Juwaptıń durıslıǵı, anıqlıǵı hám mazmunı bahalanadı. Naduris juwaplar túsindiriledi, tolıq emes juwaplar tolıqtırıladı.

7. Juwmaqlaw hám refleksiya

Student óz bilimlerin bahalaydı, qıyın sorawlardı anıqlaydı. Oqıtıwshı keyingi sabaqta itibar beriletuǵın máselelerdi belgileydi.

Tekseriw → talqılaw → ózin-ózi bahalaw → keyingi qádem

Bahalawda tezlik penen birge juwaptıń mazmunı hám durıslıǵı da esapqa alınadı.

Fonetika tarawında qollanıw

Tema: «Qaraqalpaq tiliniń fonetikalıq sisteması»

Maqseti

Dawıslı hám dawıssız sesler, buwın, únleslik nızamı hám sózdiń fonetikalıq dúzilisi haqqındağı bilimlerdi bekkemlew.

Qollanılıwı

Sabaq basında aldınǵı bilimlerdi eske túsiriwde yamasa fonetika temasınan keyin bilimlerdi bekkemlewde qollanıladı.

Fonetikalıq tallaw bağdarı

Sóz → Buwın → Sesler → Ózgeshelik

Fonetika boyınsha blic-sorawlar

Soraw	Úlgi juwap
Fonetika tarawı neni úyrenedi?	Til seslerin hám olardıń ózgesheliklerin úyrenedi.
Ses degenimiz ne?	Sóylew waqtında payda bolatuǵın eń kishi fonetikalıq birlik.
Dawıslı sesler qalay jasaladı?	Hawanıń awız boslıǵınan tosqınlıqsız shıǵıwı arqalı.
Dawıssız sesler qalay jasaladı?	Sóylew aǵzaları hawa aǵımına tosıq jasawı arqalı.
Buwın degenimiz ne?	Sózdiń bir dem menen aytılatuǵın bólegi.
Únleslik nızamı degenimiz ne?	Sóz ishindegi seslerdiń belgili fonetikalıq belgiler boyınsha sáykeslesiwi.
Sózdi buwınǵa bóliw ne ushın kerek?	Sózdiń fonetikalıq dúzilisin anıqlaw ushın.
Fonetikalıq tallawda neler anıqlanadı?	Sesler, buwınlar hám olardıń ózgeshelikleri.
Sózdiń seslik dúzilisi neni bildiredi?	Sózdi quraytuǵın seslerdiń quramı hám izbe-izligi.
Fonetikanı úyreniwdiń ámeliy áhmiyeti qanday?	Durıs aytıw, jazıw hám til nızamlılıqların túsiniwge járdem beredi.

ÁMELIY JUMIS

Fonetika boyınsha ámeliy tapsırma

Tallaw ushın sózler:

mektep	**kitap**	**ana**	**bilim**

Tapsırmalar

- Sózlerdi buwınlarǵa bóliń.
- Dawıslı hám dawıssız seslerdi anıqlań.
- Hárbir sózdiń seslik dúzilisin túsindiriń.
- Aytılıwına itibar berip, fonetikalıq ózgesheliklerin aytıń.

Ótkiziliwi

Jeke yamasa juplıqta orınlaw; juwaptı qısqa bayan etiw.

Oqıtıwshınıń jumısı

Juwaplardı tekseriw, qáteler bolsa durıs tallaw úlgisin kórsetiw.

Nátiyje: seslerdi ajıratıw, buwınǵa bóliw hám fonetikalıq tallaw.

Leksikologiya tarawında qollanıw

Tema: «Sózdiń leksikalıq mánisi hám leksikalıq qatnaslar»

Maqseti

Sózlik quram, leksikalıq mánisi, sinonim, antonim, omonim, kóp mánilik hám frazeologiyalıq birliklerdi bekkemlew.

Qollanılıwı

Dáslepki bilimlerdi anıqlawda, jańa materialdı bekkemlewde hám sózlerdiń mánilik qatnasların talqılawda qollanıladı.

Sinonim
Mánileri jaqın

Antonim
Qarama-qarsı mánili

Omonim
Forması birdey, mánisi basqa

Kóp mánililik
Bir sózge baylanıslı birneshe máni

SORAW-JUWAP

Leksikologiya boyınsha blic-sorawlar

Soraw	Úlgi juwap
Leksikologiya tarawı neni úyrenedi?	Tildiń sózlik quramın hám sózlerdiń leksikalıq ózgesheliklerin úyrenedi.
Sózdiń leksikalıq mánisi degenimiz ne?	Sózdiń qubılıs, zat, háreket yamasa belgini bildiriwi.
Sinonimler degenimiz ne?	Mánileri jaqın, biraq aytılıwı hám jazılıwı hár túrli sózler.
Antonimler degenimiz ne?	Qarama-qarsı mánige iye sózler.
Omonimler degenimiz ne?	Aytılıwı hám jazılıwı birdey, biraq mánileri hár túrli sózler.
Kóp mánili sóz degenimiz ne?	Óz ara baylanıslı birneshe mánide qollanılatuǵın sóz.
Sózlik quram degenimiz ne?	Tildegi sózlerdiń ulıwma jıyındısı.
Frazeologizm degenimiz ne?	Turaqlı quramǵa hám bir pútin mánige iye sóz dizbegi.
Sózdiń tuwra mánisi degenimiz ne?	Zat yamasa qubılıstı tikkeley bildiretuǵın mánisi.
Sózdiń awıspalı mánisi degenimiz ne?	Uqsaslıq, baylanıslılıq yamasa obrazlılıq tiykarında payda bolǵan mánisi.

ÁMELIY JUMIS

Leksikologiya boyınsha ámeliy tapsırma

Tallaw ushın sózler:

Úlken — kishi

Qarama-qarsı mániler

Sulıw — kórkem

Mánileri jaqın

Jaz

Jıl máwsimi / jazıw háreketi

Bas

Dene bólegi / jumıstıń bası

Qol

Dene aǵzası / qol ushın beriw

Studentlerge tapsırmalar

- «Úlken — kishi» qatnasın anıqlań.
- «Sulıw — kórkem» qatnasın túsindiriń.
- «Jaz» sóziniń mánilerin mısal menen kórsetiń.
- «Bas» hám «qol» sózlerin sóylewde qollanıń.
- Bir sinonimlik hám bir antonimlik qatar dúziń.

Úlgili juwaplar

• «Úlken — kishi» — antonimler.

• «Sulıw — kórkem» — sinonimler.

• «Jaz» kontekstke qaray eki túrli mánini bildiredi; bul mısalda omonimlik qatnas.

• «Bas» — dene bólegi yamasa baslanıw; «qol» — dene aǵzası yamasa járdemlesiw.

Nátiyje: mánilik qatnaslardı ajıratıw hám sózlerdi kontekstke sáykes qollanıw.

Bilimlerdi bahalaw kriteriyleri

Bahalaw kriteriyleri	Kórsetkishler
Juwaptıń durıslıǵı	Sorawǵa mazmun jaǵınan durıs juwap beriw.
Anıqlıq	Pikirin qısqa hám túsinikli bayan etiw.
Terminlerdi qollanıw	Pánge tiyisli atamalardı durıs isletiw.
Ámeliy qollanıw	Qaǵıydanı mısal menen dálillew.
Belsendilik	Sorawlarǵa óz waqtında qatnasıw hám juwap beriw.

Ball menen bahalaw

10 sorawdıń hárbir durıs juwabına 1 ball; eń joqarı nátiyje — 10 ball.

Ámeliy tapsırmalar

Ámeliy jumıslar qosımsha kriteriyler tiykarında bólek bahalanıwı múmkin.

Oqıtıwshınıń wazıypaları

Baǵdarlawshı

Sabaq maqsetine sáykes sorawlar tayarlaw.

Waqıttı belgilewshi

Sorawǵa juwap beriw waqıtın anıqlaw.

Shólkemlestiriwshi

Barlıq studentlerdiń qatnasıwına imkaniyat jaratıw.

Bahalawshı

Juwaplardı tekseriw hám keri baylanıs beriw.

Túsindiriwshi

Qıyın túsiniklerdi qayta túsindiriw.

Studenttiń wazıypaları

1. Sorawlardı dıqqat penen tıńlaw yamasa oqıw.
2. Bilimlerine súyenip, qısqa hám anıq juwap beriw.
3. Zárúr jaǵdayda juwabın mısal menen dálillew.
4. Basqa studentlerdiń pikirlerin tıńlaw.
5. Óz juwapların talqılaw hám ózin-ózi bahalaw.

Student — belsendi qatnasıwshı: tıńlaydı, pikirleydi, juwap beredi, ózin bahalaydı.

Metodtıń abzallıqları

Waqıttı únemlew

Qısqa waqıtta kóp studenttiń bilimlerin tekseriwge boladı.

Belsendilik

Studentlerdi sabaqqa belsene qatnastıradı.

Eske túsiriw

Tiykarǵı túsiniklerdi tez qayta eske túsiriwge járdem beredi.

Sóylew kónlikpesi

Awızeki hám jazba sóylewdi rawajlandıradı.

Tez diagnostika

Oqıtıwshı bilimdegi kemshiliklerdi tez anıqlaydı.

Metodtıń kúshi — tez tekseriw, belsendi qatnasıw hám jedel keri baylanıs.

Metodtıń sheklewleri hám olardı esapqa alıw

Tereń talqılawǵa sheklew

Quramalı teoriyalıq máselelerdi tereń talqılaw ushın jetkilikli bolmawı múmkin.

Tezlikke artıqsha itibar

Mazmun hám dálilleniw shette qalıwı múmkin.

Juwap beriwdegi qıyınshılıq

Ayırım studentler tez juwap beriwde qıyınshılıq seziniwi múmkin.

Bilimdi tolıq bahalamaw

Qısqa sorawlar student biliminiń barlıq táreplerin ashıp bere almaydı.

Metodikalıq usınıs

«Blic-soraw» metodın ámeliy tapsırmalar, talqılaw, fonetikalıq yamasa leksikalıq tallaw menen birgelikte qollanıń.

Ulıwma juwmaq

«Blic-soraw» metodı qaraqalpaq tilin oqıtıwda teoriyalıq bilimlerdi tez tekseriwge, tiykarǵı til birlikleri haqqındaǵı túsiniklerdi bekkemlewge hám olardı ámeliy jaǵdaylarda qollanıw kónlikpelerin rawajlandırıwǵa xızmet etedi.

Fonetika

Seslerdi, buwınlardı hám fonetikalıq nızamlılıqlardı ajıratıwǵa járdem beredi.

Leksikologiya

Sóz mánisin, sinonimlik, antonimlik hám omonimlik qatnaslardı anıqlawǵa múmkinshilik beredi.

Tiykarǵı nátiyje — tek tez juwap beriw emes, bilimdi durıs, anıq hám mazmunlı kórsete alıw.

«Tez pikirle! Anıq juwap ber! Bilimińdi ámelde kórset!»